

'הלא נודע שעיקר עבודת הבורא יתברך שמו הוא הדבקות וההתלהבות בעבודתו ית"ש ובלמוד תורתו שיהיה בדחילו ורחימו, ומחמת זה יכול הוא לדבק בהש"ת כביכול... ועל ידי זה נזדכך חומריותו ונעשה איש האלקים, וכמו שכתוב 'של נעלך' שהוא החומרי.

וזהו אפשר רמז המשנה: **חומר בקודש** כלומר אם תרצה לזכך חומרך שיהא בקודש העליון, אי אפשר אם לא **מבתרומה** – שצריך להרים תמיד עיניך ולבך, ותטהר מחשבותיך ורעיונותיך במחשבת השם יתברך בדבקות גמור והתלהבות, וזה ידוע שבמקום שאדם מחשב שם הוא גם כן במקום ההוא, ואם כן כשתמיד ותרגיל עבודתך בכך, בודאי תרום ותעלה במקום המחשבה העליונה אל שרשה ואז גם חומר שלך יזדכך בקודש העליון הנזכר.

והנה ידוע שאותיות נקראים כלים והנקודות הם חיות ונשמות הכלים, והנה האדם כשמחשב איזו מחשבה יהיה מה שיהיה, הוא מחשב אותיות, וכבר ידעת שאם באה מחשבה זרה בלימודו או בתפלתו – אין זה מקרי, כי יש עת לכל חפץ, וכמו שכתוב **ובהגיע תר נערה ונערה** – שהוא הניצוץ שנתון בעמקי הקליפות הנקרא 'נערה' שמנוערת מכל טוב ורוצה להתדבק בשרשה, והגיע עת וזמן לעלות בקדושה, הנה אז צריך האדם להתעורר מאד מאד כי לא לחנם באה זאת המחשבה אם לא להעלותה, ואם לא עכשיו אימתי, כי אפשר שלא יהיה עוד עת ותור הנערה ההיא, כי על פי רוב המחשבה באה מענין הדומה לענין התפלה והברכה או מענין הלימוד שהוא עוסק... כאשר באה מחשבה זרה צריך להתעורר מאד ולהעלותה בקודש, עם אותן מחשבות קדושות שמכוון ומייחד עם הדיבורים שהוא מדבר.

וזהו שאמרו **מטבילים כלים בתוך כלים** – כלומר כלים הם האותיות של המחשבות זרות, יטבול ויטהר בתוך כלים שהם אותיות הקדושים, ועל ידי זה יתברר הכל לקודש העליון כנזכר.

(כתר שם טוב דף יט ע"ד)

דף כא

מפני שכבידו של כלי חוצץ אבל לתרומה ולחולין אין חוששים. וכתבו הפוסקים (וכן דייקו מרש"י להלן כב. ד"ה למאן), דוקא בכלים קלים, אבל כלי כבד – יש להקפיד בדבר [לענין טבילת כלי נכרים], כגון המניח כלי מלא מים בתוך דלי כדי להכביד עליו לשקעו בבור, הרי הכובד יכול למנוע מהמים מלבוא בין הכלים. וכן המניח כלים רבים זה על גבי זה, מתוך כבדם מונעים מן המים מלבוא ביניהם (עפ"י המרדכי סוף ע"ז; מהרי"ל סוף הל' גדה; רמ"א יו"ד רב,ו ש"ך ובהגר"א שם).

זוהא מדסיפא משום חציצה רישא לאו משום חציצה... רישא וסיפא משום חציצה וצריכא... ומה שהפסיק התנא בין שניהם במעלות אחרות – משום שבאותו סדר שנשנו נגזרו הגזרות (עפ"י מרומי שדה).

זאי אשמעינן סיפא הוה אמינא היינו טעמא דלקדש לא משום דקיטרא במיא... לכאורה היה יכול להישאר בסברה הקודמת ולומר הוה אמינא כלי בתוך כלי אפילו בתרומה אסור משום כבידו של כלי החוצץ. אך כיון שאינן אלא גזירות, אין לטעות בדבר ולומר שגזרו על תרומה כי כל עוד לא מפורש שגזרו בתרומה הרי דינה כחולין (עפ"י מרומי שדה).

(ע"ב) 'דקיטרא במיא אהדוקי מיהדק'. לפרש"י ותוס' מדובר בקשר רפוי ולכך אינו מהווה חציצה ממש [אף על פי שאינו נצרך לבגד], ומכל מקום בקדש הצריכו להתירו משום שהקשר מתחזק ומתהדק במים לכן החמירו בו להחשב כחציצה. ואילו הרמב"ם מפרש בכלי עץ שחלקיו מקושרים זה לזה, ובקודש מתיר ומנגב, שמא יש בין החלקים דבר החוצץ כפי שמצוי להיתפש שם לכלוך. ופירוש 'דקיטרא במיא אהדוקי מיהדק' – גם בשעה שהוא במים, אוזח את המונח שם בין הקשרים, שלא ככלי בתוך כלי, כיון שבאים במים המים מציפים את הכלי העליון ומרופפים מקום מגעם (עפ"י מרומי שדה).

*

'ארבעה מדרגות אשר נתכנו בשם 'עולם הבא'; –
א. שלימות העולם הזה, דהיינו הדבקות בהשם יתברך...
ב. עולם הבא שבא לאדם תיכף אחר מותו, שמתדבק בגן עדן תחתון ועליון.
ג. כשבא משיח, כשם שאותן שהם בגופין בעולם הזה ויבואו למדרגת 'כתנות אור', כן יזכו הנשמות גם כן ליותר מדרגה, לכנוס לפני ולפנים – לירושלים של מעלה.
ד. תחית המתים, יום הדין הגדול הנצחי עדי עד...
וזהו שסדרו 'אין כערבך בעולם הזה...'. ויש הזוכה למדרגה ראשונה ואין זוכה לשניה, ויש שזוכה אף לשניה ואין זוכה וכו' – כי כל מדרגות של מעלה מדקדקין ביותר, וכהא דתנן בגדי עם הארץ מדרס לפרושים, בגדי פרושים מדרס לאוכלי תרומה, בגדי אוכלי תרומה מדרס לאוכלי קדש' (מתוך של"ה פסחים תכד).

דף כב

'למאן דאמר משום גזירה שמא יטביל מחטין וצינוריות בכלי שאין בפיו כשפופרת הנוד – סל וגרגותני שאין בפיהן כשפופרת הנוד, ליכא'. מכאן מדייק החכם-צבי (מ, הביאו בפתחי תשובה יו"ד רא, לח), שנקבים קטנים רבים אינם מצטרפים להיות כנקב של שפופרת הנוד לערב מקוואות, כי אם נאמר שמצטרפים, מדוע הוצרכנו לומר שבכלים אלו הואיל ואין פתחן צר אין לגזור הלא גם אם היה פתחן צר מועיל להטביל בהם כלים מפני שהם מלאים נקבים קטנים שהמים עוברים דרכם? ואולם הראבי"ה (הביאו המרדכי בשבועות פ"ב) סובר שנקבים קטנים מצטרפים. וכן פסקו השלחן ערוך והרמ"א (יו"ד רא, נב), ולכן התירו לחפור בור סמוך לנהר ולטבול בו, הגם שמכיל פחות מארבעים סאה, משום חיבור המים לנהר דרך הנקבים הזעירים שבקרקע [כדברי הגמ' 'ארעא כולה חלחולי מחלחלא'. ודוקא בין שתי מקוואות חסרות אין מועיל חיבור כזה, אבל בין מלאה לחסרה – מועיל]. ולפי שיטתם יש לפרש דברי הגמרא באופן זה: 'סל וגרגותני שאין בפיהן כשפופרת הנוד ליכא' – אין דין פסול זה של נקב פחות משפופרת הנוד משום שהם מלאים נקבים ולעולם נחשבים כיש בהם נקב רחב. ולא כפירוש הרגיל שאין בהם מציאות כזו של נקב צר. [ולפירוש זה מובן הקשר בין שני הדינים שאמר רבא; סל וגרגותני שמילאם כלים והטבילם – טהורים כיון שהנקבים מועילים לחבר את המים שבתוך הסל עם שאר המקוה המלאה. לעומת זאת מקוה שחלקוה

ה. בגד שנארג ללא כוונת שמירה, אפילו הוא בטוח עתה שמשעה שנארג ונעשה בר-קבלת-טומאה לא נגעה בו שום טומאה – הרי זה טמא לעושי טהרות, שכן אמרו חכמים: בלבו לשמרו – טהור, אין בלבו לשמרו – טמא.

ו. מבואר בגמרא שכיון שאין אדם משמר מה שביד חברו, אם היו חמריו ופועליו טעונים טהרות, אפילו לא נתעלמו מעיניו – טמאות טמא נגעו בהן, אבל אם טיהר את פועליו – טהורות, ואפילו הפליג מהם, שהרי יכול בכל רגע לבוא פתאום דרך עקלתון הלכך יראים ממנו, אבל אם אמר להם לכו ואני אבוא אחריכם, כיון שנתעלמו עיניו מהם – טהרותיו טמאות, שאין עם הארץ מקפיד על מגע חברו.

א. כתבו התוס': דוקא בפועלים ישראל צריך שיטהרם וגם צריך שיהא יכול לבוא דרך עקלתון, אבל בנכרי די בדרך עקלתון לחוד, כי יודע הנכרי שבעל הבית מקפיד על מגעו ואינו מחזיק עצמו כטהור, ולכך הוא ירא כל שעה שמא יבוא.

ב. הרמב"ם לא הצריך לטהר פועליו ומשמע שנקט שבבא להם דרך עקלתון די. [ונראה שגרס בגמרא 'אלא בבא להם דרך עקלתון'. ובה תודה].

פרק שלישי; דפים כ – כא

כ. א. חומר בקודש מבתרומה – כיצד?

ב. חולין שנעשו על טהרת הקודש – מה דינם לענין אותן מעלות?

ג. עירוב מקוואות בכמה?

א. חומר בקודש מבתרומה; –

שמטבילין כלים בתוך כלים לתרומה אבל לא לקודש. [לרבי אילא, מפני שכבדו של כלי חוצץ. ולרבא, גזירה שלא יטביל מחטים וצינורות בכלי שאין בפיו כשפופרת הנוד].

אחוריים ותוך ובית הצביטה (חלוקים זה מזה לענין שאם נטמא אחד מהם בטומאה דרבנן, לא נטמא השאר) בתרומה אבל לא בקודש.

הנושא את המדרס נושא את התרומה אבל לא את הקודש.

מרש"י משמע לכאורה שהנושא את המדרס הוא אב הטומאה [ולכך כתב שאסור לו ליגע בקודש שהוא נושא], והתוס' תמרו על כך והוכיחו שאינו אב-הטומאה לטמא כלים במגעו.

בגדי אוכלי תרומה מדרס לקודש.

בקודש, מתיר (את הקשרים שבכלים, קודם טבילתם) ומנגב (אם הם רטובים) ומטביל ואח"כ קושר, ובתרומה קושר ואח"כ מטביל.

כלים הנגמרים בטהרה צריכים טבילה לקודש אבל לא לתרומה.

הרביעי בקודש פסול והשלישי בתרומה.

בתרומה, נטמאת אחת מידי – חברתה טהורה, ובקודש מטביל שתיהן, שהיד מטמא את חברתה בקודש אבל לא בתרומה.

אוכלים אכלים נגובים בידיים מסואבות בתרומה אבל לא בקודש. (יתבאר להלן).

האונן ומחוסר כפורים צריכים טבילה לקודש, אבל לא לתרומה (שאינו איסור לאונן ולמחוסר כבתרומה כלל).

- א. התוס' הוכיחו שאונן ומחוסר כפורים אוכלים בקדשים מיד לאחר טבילתם ואינם טעונים הערב שמש (וכ"ד רש"י). והוא הדין לשאר טומאות דרבנן, אינן צריכות הערב שמש מלבד במקומות מסוימים שהחמירו, כגון ברוקו של עם הארץ או לענין פרה אדומה ועוד. ויש סוברים שגם שאר טומאות דרבנן צריכות הערב שמש (עפ"י הר"א אלהן. וע"ע ר"ש טהרות א, ג; פרה יא, ה; רמב"ם הל' אבות הטומאות ט, א; י, ב משכב ומושב יא, יא; תורי"ד כג. שו"ת אבני מלואים סוס"י ז).
- ב. אין האונן אוכל בקדשים עד שתעבור אנינותו ויטבול, אבל בזמן האנינות, אפילו טבל וכיוון לכו להישמר מכל דבר הפוסלו ולא הסיח דעת – אנינותו חוזרת עליו ופסלוהו חכמים לאכול קודש עד שתעבור אנינותו ויטבול (עפ"י חוון איש קדשים עמ' 296).
- ג. לא מצינו טבילה למחוסר כפורים אלא משום טומאה, אבל הגר אעפ"י שהוא מחוסר כפרה, לאחר הבאת קרבנותיו אוכל בקדשים ללא טבילה (עפ"י תוס'). וכן ערל שמל, נקטו התוס' (בפסחים צב ובתוס' רשב"א) שאין צריך טבילה. ויש שכתבו שצריך טבילה, ושמה אף לתרומה (ע' במפרשים בפסחים שם ובמנחת חינוך רפב, טז).
- דין האונן ומחוסר כפורים בנגיעה בקדשים, בעבודתם ובחלוקתם – נתבאר בזבחים צח-צט.

מעלות הללו מדרבנן הם, מלבד רביעי בקודש. וצירוף כלי – מחלוקת אמוראים (תוס') כאן ולהלן ובפסחים יח). והרמב"ם (אבות הטומאות יב) פסק שצירוף כלי ורביעי בקודש מדבריהם. וכן לדעת רש"י (בפסחים יט. ולהלן כד.) ישנם תנאים הסוברים שאין רביעי בקודש מהתורה.

ישנן מעלות נוספות בקודש שלא שנינו במשנתנו:

נוטלים לידים לתרומה. ולקודש מטבילים;

טבל והחזוק לתרומה לא החזוק לקודש;

'מעט לעת' שבנדה (שמטמאה למפרע) – בקודש ולא בתרומה. צמיד פתיל – מציל בתרומה ולא בקודש (עתוס' כאן ולהלן כה). יש מצדדים שדין זה מהתורה (ע' טורי אבן; שו"ת שואל ומשיב קמא ח"ג מג) ויש אומרים שאינו אלא מדרבנן [ודלא כחטאת] (ע' ח"ב ז, ט);

הקודש אינו צריך הכשר לקבל טומאה על ידי משקין, שחיבת הקודש מכשרת, משא"כ בתרומה.

כל הפוסל את התרומה מטמא ידים להיות שניות – לקודש, אך לא לתרומה [מלבד ספר, שמטמא את הידים לפסול את התרומה] (עפ"י תוס' להלן כד:).

ע"ע בחולין לד.

ב. אמר רבי חנינא בר פפא: עשר מעלות שנו כאן [הטבלת כלי בתוך כלי והתרת הקשרים החשיבם כאחת, ששניהם משום חציצה – כרבי אילא]; חמש ראשונות שיש בהם דררא (= שייכות, חשש) לטומאה ממש – קיימות גם בחולין שנעשו על טהרת הקדש. אחרונות – לקודש אבל לא לחולין שנעשו על טהרת הקודש.

א. אף אם ננקוט בעלמא חולין שנעשו על טהרת הקודש לאו כקודש דמו, יתכן שהחמירו בהם כלפי אותן מעלות להיות כקודש (עפ"י תוס'. וע' חזו"א טבול יום ב, ב טהרות ב, ג-ח). ולמאן דאמר כקודש דמי, נראה שיש בהם כל מעלות הקודש (ע' חוון איש טהרות ב, ח עפ"י הראשונים, וע"ש א, טז).

ב. התוס' נקטו שגם לדעת האומר (להלן כג) צירוף כלי דאורייתא, אין דין צירוף-כלי בחולין שנעשו על טהרת הקודש. וכן רביעי בקודש, אעפ"י שפסול מדאורייתא אינו בחולין שנעשו

עטה"ק. אבל הרי"ד סובר (בתוספותיו להלן כד.) שלדעת האומר צירוף-כלי דאורייתא ולמ"ד רביעי בקודש דאורייתא – יש צירוף-כלי ודין רביעי בחולין שנעשו עטה"ק.

ג. עירוב מקוואות כשופרת הנוד, כעוביה וכחללה, שהן שתי אצבעות חוזרות למקומן (= שאדם יכול לגלגלן בתוך חלל הקנה שנותנים בפי הנוד) – שאם יש מקוה חסרה בצד מקוה מלאה וצינור בשיעור זה פתוח ביניהן, הרי הן כמקוה אחת וטובלים בהם. [ולבית שמאי אין עירוב עד שתיפחת ברובה, המקוה החסרה לשלמה. ע' מקואות ד,ה; יבמות טו.].

התוס' הקשו מכמה מקומות וכתבו לישב בכמה אופנים; רבנו תם אמר ששיעור שופרת הנוד אמור רק בחלל הנקב אבל המים שבמקום הנקב, די בכך שיש בהם טופח על מנת להטפיה לערב המקוואות.

ור"י הקשה על כך ומצריך גם במים המחברים כשיעור רוחב שופרת הנוד [מלבד במקום מדרון שלר' יהודה די בפחות מכן משום 'גוד אחית'. ויתכן שאף במקום ישר מועיל לרבי יהודה בטופח ע"מ להטפיה. אבל חכמים חולקים]. ודוקא לענין מקוואות אבל לענין השקת מים טמאים לטהרם אין צריך כשופרת הנוד [אף לא בנקב עצמו. ע' דבר אברהם ח"ב טו,ב; דובב מישרים ח"א נב. ויש חולקים – ע' טורי אבן].

אפשרות שלישית כתבו התוס': אם בין המקוואות מפסיק כותל, צריך שיהא בו נקב ברוחב שופרת הנוד [גם במים עצמם]. אין שם כותל אלא קרקע שוה – די בחיבור של טופח על מנת להטפיה. [ויש מצריכים מים כקליפת השום. עפ"י רמב"ם סמ"ג רמ"ה – מובא בשו"ת הריב"ש רצב]; חיבור שמעל גבי כותל – שיעורו במים כקליפת השום על רוחב שופרת הנוד.

דף כב

כא. א. האם ובאלו אופנים מותר להטביל כלי בתוך כלי?

ב. מקוה שחילקו בסל וגרגותני, מה דינו?

א. כאמור לעיל, מטבילים כלים בתוך כלים לתרומה אבל לא לקודש. לרבי אילא הטעם הוא משום חשש חציצה, ולרבא משום גזרה שלא יטביל בכלי שאין בפיו כשופרת הנוד. וכבר נחלקו בדבר תנאים בברייתא.

סל וגרגותני (= מין סל גדול) שמילאם כלים והטבילם – לרבי אילא אסור בקודש ולרבא מותר כי פי הסל והגרגותני לעולם רחב ולכן לא גזרו בהם.

היה הכלי החיצון טמא, לרבי אילא אינו נטהר לקודש משום חשש חציצה, ולרבא נטהר, ואפילו הפנימי נטהר גם כשאין בפיו החיצון כשופרת הנוד – מתוך שעולה לו טבילה לכלי החיצון כולו, עולה גם לכלים שבתוכו (עפ"י תוס' ורמב"ם).

א. מהרש"א פירש בדעת רש"י שלקודש אסור להטביל כלי בתוך כלי אפילו החיצון טמא, ורק לתרומה מותר כשהחיצון טמא אפילו בין בפיו כשופרת הנוד.

ב. התוס' דייקו מלשון הגמרא שאף בדיעבד הטביל כלי בתוך כלי לא עלתה טבילה לקודש, והקשו על כך.

ג. מפשטות דברי הרמב"ם (אבות הטומאה יב,א; מקואות ג,כו) נראה שאף על פי שפסק כרבא, סובר שאין חילוק בין שאר כלים לסל וגרגותני. (והרש"ש כתב שגרסתו נגמרא הפוכה. ובדבר אברהם ח"א